Araştırma Makalesi

HR.Ü.Z.F.Dergisi, 2009, 13(2): 29- 34 **J.Agric.Fac.HR.U., 2009, 13(2): 29- 34**

ADIYAMAN İLİ BALIK AVCILIĞI DURUMU VE AVCILIĞI YAPILAN EKONOMİK BALIK TÜRLERİ

İlkan Ali Olgunoğlu*[1] Engin Artar* Mine Perçin Olgunoğlu* Sırrı Kokmaz**

Yayın Geliş Tarihi: 17.04.2009 Yayın Kabul Tarihi:19.06.2009

ÖZET

Bu çalışma 1 Ocak–31 Aralık 2008 tarihleri arasında Atatürk Barajında, Adıyaman iline bağlı onbir avlak sahasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, avlak sahalarında avlanan balık türleri, miktarları, toplam satış tutarları, tekne ve balıkçı sayıları belirlenerek, yöre avcılığının bugünkü durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda 2008 yılı sonu itibariyle, avlak sahalarındaki toplam av miktarının 397.61 ton/yıl olduğu tespit edilmiştir. Bölgede ekonomik açıdan en büyük getirinin ise şabut (*Barbus grypus*)'tan sağlandığı, dolayısıyla bölge ekonomisi açısından önemli bir tür olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelime: Atatürk Barajı, GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi), Adıyaman, İçsu Balıkçılığı

THE FISHERIES SITUATION AND ECONOMIC FISH SPECIES CAUGHT IN ADIYAMAN PROVINCE

ABSRACT

This study was carried out between January 1, 2008–December 31, 2008 in 11 fishing areas located in Atatürk Dam (Adıyaman). The aim of this study is to determine the number and abundance of the fish species, their total selling prices and the number of fishermen and fishing boats for to display the present local fisheries situation. At the end of the study, as of the end of 2008, the total quantity of local fish catches of the fishing areas was determined as 397.61 ton/year. The most important economic income of the region is provided by shabut (*Barbus grypus*) so this species is determined as an important species for the economy of this region.

Key Words: Atatürk Dam, GAP (Southeastern Anatolia Project), Adıyaman, Inland Fisheries

GİRİŞ

Ülkemiz iç sularında önemli bir üretim potansiyeline sahip olan Atatürk Baraj Gölü, Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) en önemli kısımlarından biridir. 180 km uzunluğu, 48.7 km^{3}'lük göl hacmi ve 817 km^{2}'lik göl alanı ile ülkemizin en büyük, dünyanın ise sayılı baraj göllerinden biridir. Şanlıurfa ilinin yaklaşık 62 km kuzeybatısında ve Adıyaman il merkezinin 35 km güneyinde, Fırat nehri üzerine inşa edilmiştir (Can ve İğne, 2005; Bulut *ve ark.*, 2006). Güneydoğu Anadolu bölgesinde böyle büyük bir su potansiyelinden içme suyu ve tarımsal sulamada faydalanmanın yanında, balıkçılık faaliyetleri ve bu faaliyetlerin bir program dahilinde geliştirilerek ekonomiye kazandırılması son derece önem arz etmektedir. Nitekim Atatürk Baraj Gölünde su tutulmaya başlandığı 1990 yılından itibaren balıkçılık, toprağı su altında kalan insanlar için bölgede bir

*Adıyaman Üniversitesi Kâhta Meslek Yüksek Okulu Su Ürünleri Programı
**T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Adıyaman Tarım İl Müdürlüğü
[1]Sorumlu yazar: iolgunoglu@adiyaman.edu.tr

Çizelge 1. Adıyaman ili avlak sahaları.

Avlanma Sahaları	İlçe	Bölge
11 ve 12 nolu avlak sahaları	(Adıyaman / Gerger)	6. Bölge
13, 14 ve 15 nolu avlak sahaları	(Adıyaman / Kahta)	7. Bölge
16 ve 17 nolu avlak sahaları	(Adıyaman / Samsat)	8. Bölge
18, 19, 20 ve 21 nolu avlak sahaları	(Adıyaman / Merkez)	9. Bölge

sektör haline gelmeye başlamıştır (Çelik ve Duman, 2001; Can ve İğne, 2005).

Atatürk Baraj Gölü'nün çevresinde 3 il, 10 ilçe ve 156 köy mevcuttur. Baraj Gölü'nde 1990 yılında su tutulmaya başlanması ile yöre halkı yavaş yavaş balıkçılık yapmaya başlamıştır. Bu bakımdan göl alanı 1993 yılında devlet tarafından 9 bölgeye ve 21 adet avlak sahasına bölünmüştür (Duman ve Çelik, 2001).

Bu çalışmada, Atatürk Baraj Gölü'nün %61'lik kısmının bulunduğu Adıyaman ilinin (GAP, 2007) avlak sahalarından avlanan balık türleri ve bu türlerin avlanma miktarları ile satış değerleri, balıkçı ve tekne sayıları tespit edilerek, avlanan balık türlerinin bilimsel ve yerel isimlerinin tanımlanması amaçlanmıştır. Söz konusu çalışma, bölgenin diğer illerindeki ekonomik

balık türlerinin belirlenmesi, ayrıca Atatürk Baraj Gölü'nün balıkçılık potansiyelini ortaya koymak adına, örnek olması bakımından önem taşımaktadır. Bölgede halen balıklandırma çalışmaları devam etmekle birlikte, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün ileriki dönemlerde Atatürk Baraj Gölü'nde yapacağı balıklandırma çalışmaları açısında da önemli olacağı düşünülmektedir.

MATERYAL ve METOT

Çalışmanın yapıldığı Adıyaman ili (37° 45 N' /38°17 E'), Atatürk Barajı göl alanında bulunan 9 bölgenin dördünü (6. 7. 8. ve 9. bölge) ve 21 avlak sahasının ise onbir adetini içermektedir (Çizelge 1).

Araştırmanın materyalini aşağıda bildirilen 6. 7. 8. ve 9. bölgelerdeki 11 adet avlak sahalarında faaliyet gösteren kooperatiflerden toplanan veriler ve avcılık yapan balıkçıların avladıkları balıklar ile bu balıkların avlanma miktarları oluşturmuştur. Çalışma 1 Ocak ile 31 Aralık 2008 tarihleri arasında yürütülmüştür.

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Adıyaman Tarım İl Müdürlüğünden ve T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü XV. Bölge 152. Şube Müdürlüğünden alınan ön bilgiler doğrultusunda avlak sahalarına gidilerek, sahaları kullanan kooperatif yetkililerine ve balıkçılara başvurularak anketler aracılığı ile bilgiler ve kayıtlar temin edilmiştir. Avlanılan balıkların tür teşhisleri, Türkiye Tatlısu Balıkları Ders kitabından (Geldiay ve Balık, 1996) yararlanılarak yapılmıştır.

Elde edilen bilgiler MS Excel programına aktarılarak, avcılığı yapılan ekonomik türlerin toplam miktarları ile toplam av miktarının oransal dağılımı ve satış değerleri hesaplanmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Adıyaman ili avlak sahalarında faaliyet gösteren ve kayıt altında olan balıkçı ve tekne sayıları, sırasıyla 311 ve 232 olarak belirlenmiştir (Çizelge 2).

Adıyaman ilinde avcılığı yapılan ve ekonomik öneme sahip balık türleri ile aylara göre toplam av miktarları ve satış değerleri Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 2. Adıyaman ilindeki tekne ve balıkçı sayılarının avlak sahalarına göre dağılımları.

Avlanma Sahaları	İlçe	Tekne Sayısı	Balıkçı Sayısı	Saha Alanı (ha)
11 nolu avlak sahası	Gerger	9	11	1 530
12 nolu avlak sahası	Gerger	6	7	1 890
13 nolu avlak sahası	Kahta	-	-	3 960
14 nolu avlak sahası	Kahta	28	37	4 950
15 nolu avlak sahası	Kahta	32	37	4 410
16 nolu avlak sahası	Samsat	17	28	9 910
17 nolu avlak sahası	Samsat	23	35	5 085
18 nolu avlak sahası	Merkez	26	34	3 600
19 nolu avlak sahası	Merkez	32	42	2 880
20 nolu avlak sahası	Merkez	33	42	3 600
21 nolu avlak sahası	Merkez	26	38	4 230
Toplam		**311**	**232**	**46 045**

Yapılan çalışma sonunda 2008 yılı itibariyle Adıyaman ilindeki toplam av miktarının 397 607 kg ve bu miktarın parasal değerinin de 732 206 TL olduğu tespit edilmiştir. Toplam av miktarının türlere göre oransal dağılımı ise Şekil 1'de verilmiştir.

Yapılan bu çalışmada Şekil 1'de görüldüğü gibi toplam av miktarı içerisindeki %27'lik oransal dağılımı ile şiraz (*Capoeta* sp.) en büyük dilimi oluşturmuştur. Buna karşın %16'lık oransal dağılımı ile dördüncü sırada yer alan şabut *(Barbus grypus)* ise ekonomik açıdan en yüksek getiriye (186 897 TL) sahip balık olmuştur. 2005 yılında %35'lik oranla en büyük av miktarını sazan oluştururken, benzer şekilde en yüksek getiri yine sazandan sağlanmıştır (Artar ve Akgün, 2006).

Aradan geçen sürede DSİ XV. Bölge Müdürlüğü'nün Atatürk Baraj Gölü'nde yaptıkları balıklandırma çalışmaları sonucunda, Adıyaman ilindeki avlak sahaları içerisinde avcılığı yapılan şabut`un bölge halkı ve ekonomisi için önemli bir tür olduğu görülmüştür. 173 625 TL'lik ekonomik getirisi ile ikinci sırada yer alan yayın (*Silurus triostegus*) toplam av miktarı içerisindeki %17'lik oransal dağılımı ile üçüncü sırada yer almıştır. Buna karşın toplam av miktarı içerisinde %20'lik oranla ikinci sırada yer alan sazan (*Cyprinus* spp.) ekonomik açıdan şabut ve yayının daha gerisinde kalarak ancak üçüncü sırada yer alabilmiştir. Dolayısıyla bölge ekonomisi, yöre halkı ve bölgede faaliyet gösteren balıkçılar için şabut ve yayının, bölgede ağırlıklı avcılığı yapılan karaca ve sazandan daha fazla ekonomik öneme sahip olduğu görülmektedir.

Bölgede avcılığı yapılan türler içerisinde dikenli yılan balığının en yoğun avlandığı dönem temmuz, ağustos ve eylül aylarındadır. Buna karşın diğer türlerin avcılığının en az yapıldığı dönemin ise temmuz ve ağustos aylarına denk geldiği görülmektedir (Çizelge 3). Bu dönem, dikenli yılan balığı avcılığının kolay yapıldığı ve üremek amacıyla nehir ağzı ve kıyılara geldiği, su sıcaklığının 26ºC ve üzerinde olduğu döneme denk gelmektedir (Eroğlu, 2004; Şahinöz *ve ark.*, 2006). Diğer türler ise bu dönemde su sıcaklığının göreceli olarak daha düşük olduğu barajın derin bölgelerinde bulunmasından dolayı avcılığının azaldığı düşünülmektedir. Artar ve Akgün (2006) Adıyaman ili avlak sahalarında avlanan 2005 yılı toplam av miktarını 257 215kg olarak bildirmişlerdir.

Çizelge 3. Ekonomik öneme sahip balık türleri ve aylara göre av miktarları (kg) ile toplam satış tutarları (TL).
(Çizelgede verilen değerler, 15 Mart–15 Haziran tarihleri arasındaki avcılık miktarlarını kapsamamaktadır).

Balık Türü	**Türkçe Adı**	**Yöre Adı**	**Ocak**	**Şubat**	**Mart**	**Haziran**	**Temmuz**	**Ağustos**	**Eylül**	**Ekim**	**Kasım**	**Aralık**	**Toplam (kg)**	**Toplam Satış Değerleri (TL)**
Capoeta sp.	Şiraz	Karaca	15020	15720	9310	9609	850	1720	11200	10673	15105	18912	108119	108119
Cyprinus spp.	Sazan	Sazan	11250	12400	7442	7570	760	1270	7300	8876	9945	14279	81092	162184
Mugil abu	Mezopotamya kefali	Kefal	7920	7232	3220	3336	292	332	728	6176	6410	8664	44310	11077
Silurus triostegus	Mezopotamya yayını	Yayın	8966	9130	5966	3834	450	1025	9630	8234	10020	12196	69451	173625
Mastacembelus mastacembelus	Dikenli yılan balığı	Yılan	560	460	350	762	1670	2330	3604	169	92	64	10061	40244
Barbus grypus	Şabut	Sure	8130	8602	4756	5979	320	412	7400	8610	9150	9640	62999	186897
Barbus rajanorum mystaceus	Bıyıklı balık	Turna	-	-	-	1025	330	424	1400	1168	1212	1520	7079	28316
Diğer Türler			1320	1544	926	1626	150	206	1344	2352	2392	2636	14496	21744
Toplam Miktarlar			53166	55088	31970	33741	4822	7719	42606	46258	54326	67911	**397 607**	**732 206**

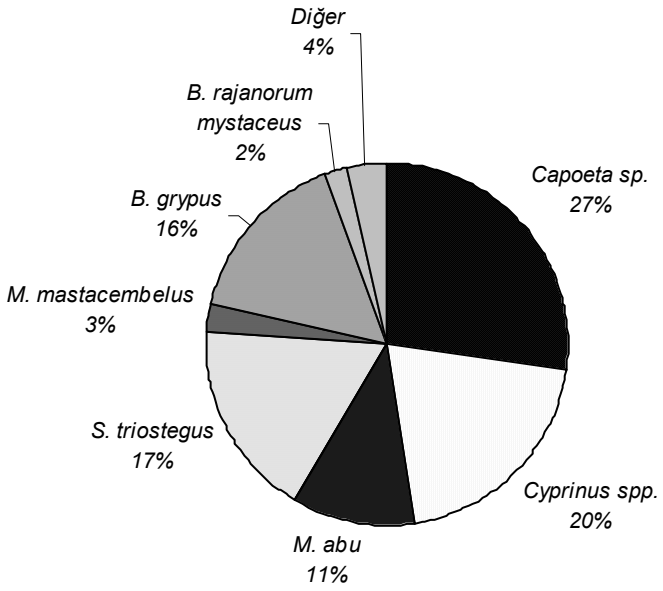

Şekil 1. 2008 yılı toplam av miktarının oransal dağılımı.

Aradan geçen süre içerisinde avlanan toplam balık miktarında %54.58'lik bir artışın yaşandığı görülmektedir. Yine aynı çalışmada, 2005 yılında kooperatiflere görüldüğü gibi) azalma, tekne sayısında ise artışın olduğu kaydedilmiştir. Bu süre (18, 19 ve 20 nolu avlak sahaları) balıkçı kooperatiflerinin kapanmasından ve söz konusu kapanan kooperatiflere kayıtlı, tekne sahibi olmayan balıkçıların, balıkçığı devam ettirmemesinden (balıkçı ruhsatı vizelerinin yenilenmemesinden) kaynaklanmaktadır.

Bölgede avlanan sazanın *Cpyrinus carpio ve Cprinus carpio carpio* olduğu, Karaca'nın ise *Capoeta trutta* ve *Capoeta capoeta umbl,* olduğu teşhis edilmiş ve hepsinin aynı ekonomik değere sahip olduğundan balıkçılık faaliyetinde tümünün aynı değerlendirildiği görülmüştür.

Bölgede diğer türler olarak ifade edilen balıklar ise *Carasobarbus luteus* (bizir, pullu sazan), *Chalcalburnus mossulensis* (gümüş balığı), *Leuciscus cephalus orientalis* (ak balık) *Aspius vorax* (sis balığı) türleridir. Bölgede avcılığı yapılan balık türleri, Şevik *ve ark.*, (1998) ile Duman ve Çelik (2001)'in Atatürk Baraj Gölü Bozova bölgesi'nde avlanılan balıklar üzerine yaptığı araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

kayıtlı tekne sayısının 92 ve balıkçı sayısının ise 613 olduğu bildirilmiştir. 2005–2009 yılları arasında bölgede faaliyetini sürdüren toplam balıkçı sayılarında (Çizelge 2'de de içerisinde balıkçı sayısındaki azalmanın nedeninin, Adıyaman ili avlak sahalarındaki

Sonuç olarak, Atatürk Baraj Gölü Adıyaman ili avlak sahaları içerindeki toplam av miktarının 2008 yılı itibariyle 397 607kg olduğu tespit edilmiştir. Bölgede ekonomik açıdan en büyük getirinin şabut (*Barbus grypus*)'tan sağlandığı dolayısıyla bölge ekonomisi açısından önemli bir tür olduğu görülmektedir. Böylelikle gelecekte yapılacak balıklandırma çalışmalarında dikkate alınması gerektiği önerilmektedir. Bunun dışında bölgede avcılığı yapılan yayın (*Silurus triostegus*) ve dikenli yılan balığı (*Mastacembelus mastacembelus*) gibi türlerinde gelecekte değerlendirmek ve potansiyelini arttırmak amacıyla yetiştiricilik çalışmalarının araştırılması gereken türler olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

Artar, E. ve Akgün, H. 2006. Adıyaman İlinde Yürütülen Balıklandırma Çalışmalarının Balıkçılığa Etkisi. *I. Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu*. 7 – 9 Şubat, Antalya 377–382.

Bulut, H., Yeşilata, B., Yeşilnacar, M.İ. 2006. Atatürk Baraj Gölünün Bölge İklimi Üzerine Etkisinin Trend Analizi ile Tespiti. *GAP V. Mühendislik Kongresi Bildiriler* Kitabı, Şanlıurfa, 79-86.

Can, M.F. ve İğne, K.D. 2005. Atatürk Baraj Gölü'nde Kullanılan Aynı Donanım Faktörüne Sahip Dört Farklı Göz Açıklığındaki Sade Uzatma Dip Ağlarının Yakaladıkları Türlerin Kompozisyonu, Avlama Etkinlikleri ve Ekonomik Analizleri *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, Cilt 22, Sayı (1–2): 143–147.

Çelik, A. ve Duman E. 2001. Atatürk Baraj Gölü Bozova Bölgesinde Kullanılan Balık Yakalama Aletlerinin Yapısı. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, Vol.18 sayı 3–4, 407–419.

Duman E. ve Çelik, A. 2001. Atatürk Baraj Gölü Bozova Bölgesinde Avlanan Balıklar ve Verimlilikleri. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 18(1–2) 65–69.

Eroğlu, M. 2004. Karakaya Baraj Gölü'nde yaşayan *Mastacembelus simack* (Walbaum,1792)'ın üreme biyolojisi. *Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi,* 47.

GAP, 2007. Gap Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Güneydoğu Anadolu Projesinde Son Durum Gap İdaresinin Faaliyetleri. http://www.gap.gov.tr/Turkish/Genel/sdurum.pdf

Geldiay, R., Balık, S. 1996. Türkiye Tatlısu Balıkları. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yayın* No: 46 (II. Baskı) İzmir 532.

Şahinöz, E. Doğu, Z. Aral, F. 2006. Dikenli Yılan Balığı'nın *Mastacembelus mastacembelus* (Bank & Solender, 1794) Embriyo ve Larval Gelişimi Üzerine Bir Çalışma. *I. Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu* 7 – 9 Şubat, Antalya, 389–394.

Şevik R, Hartavi Ş., Yüksel, M., Kılıç Ö.S. 1998. Atatürk Baraj Gölü Bozova Avlak Sahası Balık Türlerinin Bazı Ekolojik Özellikleri Üzerine Araştırmalar. *Doğu Anadolu Bölgesi 3.Su Ürünleri Sempozyumu*. 10–12 Haziran, Erzurum 589–596.